

*I. A. ЮР'ЄВА***ЗАСТОСУВАННЯ ДЬЮДИЛЕЖАНС В ДІАГНОСТИЦІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ**

В статті розкрито необхідність застосування сучасної методології дьюдилежанс (due diligence) в діагностиці фінансового стану підприємства із урахуванням інструментарію антикризових заходів та економічної безпеки. Проаналізовано з точки зору історичного підходу розвиток дьюдилежанс в різних країнах світу. Також наголошено, що використання дьюдилежанс в Україні для діагностики стану підприємств дозволить підвищити потенціал виживання із підвищенням рівня економічної безпеки, створити конкурентоспроможний для компанії алгоритм залучення інвестицій. Дослідження доповнює теоретичні та практичні аспекти застосування дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану підприємств в контексті антикризового управління та економічної безпеки. Запровадження системного бачення із урахуванням методології дьюдилежанс, як важливого інструмента діагностики стану підприємства для захисту його інтересів, мінімізації ризиків, підготовки документації, прийняття обґрунтованих та зважених рішень щодо інвестицій, угод, партнерів. Використання дьюдилежанс допомагає підвищити рівень фінансово-економічної безпеки, виявити погрози та мінімізувати ризики, підвищити шанси ефективного антикризового управління та отримати кращі умови при залученні та використанні фінансів підприємства, їх обліку і оподаткування.

Ключові слова: діагностика; стан; дьюдилежанс; фінанси; облік; оподаткування; підхід; ефективність; ризик; конкурентоспроможність; підприємство; методологія; рішення; система; аналіз; управління; економічна безпека; інвестиції; привабливість; підготовка документації; етап; бізнес; юридичний супровід; законодавство; погроза; інформація; фінансовий стан; проблема; економіка; оцінка; ресурси; моніторинг; договір; ресурси; діяльність; сфера; перевага; недоліки; експертиза

*I. A. YURYEVA***APPLICATION OF DUE DILIGENCE IN DIAGNOSTICS OF THE FINANCIAL STATE OF AN ENTERPRISE IN ANTI-CRISIS MANAGEMENT AND ECONOMIC SECURITY**

The article reveals the need to apply the modern due diligence methodology in diagnosing the financial condition of an enterprise, taking into account the toolkit of anti-crisis measures and economic security. The development of due diligence in different countries of the world is analyzed from the point of view of the historical approach. It is also emphasized that the use of due diligence in Ukraine to diagnose the state of enterprises will increase the survival potential with an increase in the level of economic security, create a competitive and algorithm for attracting investments for the company. The study complements the theoretical and practical aspects of using due diligence in diagnosing the financial condition of enterprises in the context of anti-crisis management and economic security. The introduction of a systematic vision taking into account the due diligence methodology, as an important tool for diagnosing the state of an enterprise to protect its interests, minimize risks, prepare documentation, make informed and balanced decisions on investments, transactions, partners. The use of due diligence helps to increase the level of financial and economic security, identify threats and minimize risks, increase the chances of effective anti-crisis management and get better conditions when attracting and using the company's finances, their accounting and taxation.

Keywords: diagnostics; condition; due diligence; finance; accounting; taxation; approach; efficiency; risk; competitiveness; enterprise; methodology; solution; system; analysis; management; economic security; investment; attractiveness; preparation of documentation; stage; business; legal support; legislation; threat; information; financial condition; problem; economy; assessment; resources; monitoring; contract; resources; activity; sphere; advantage; disadvantage; expertise

Вступ. В умовах динамічного та мінливого середовища, діагностика фінансового стану підприємства стає ключовим фактором його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Застосування сучасних концепцій, методів та технологій, таких як дьюдилежанс "due diligence", дозволяє провести комплексну оцінку та виявити ризики, погрози та можливості для розвитку.

Використання сучасних концепцій, методів та технологій для діагностики фінансового стану в антикризовому управлінні та економічній безпеці є необхідною умовою високої конкурентоспроможності підприємства та його інвестиційної привабливості. Запровадження системного бачення із урахуванням методології дьюдилежанс, як важливого інструмента діагностики стану підприємства для захисту його інтересів, мінімізації ризиків, підготовки документації, прийняття обґрунтованих та зважених рішень щодо інвестицій, угод, партнерів. Використання дьюдилежанс допомагає підвищити рівень фінансово-економічної безпеки, виявити погрози та мінімізувати ризики, підвищити шанси ефективного антикризового управління та отримати кращі умови при залученні та

використанні фінансів підприємства, їх обліку і оподаткування.

Постановка завдання. Проаналізувати та дослідити застосування сучасної методології дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні та економічній безпеці. Для досягнення завданням дослідження необхідно вирішити такі завдання: проаналізувати історичний підхід виникнення концепції дьюдилежанс в різних бізнес моделях США, Європейського Союзу, східних країнах та Латинської Америки; розглянути можливості застосування дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану українських підприємств із урахуванням компонентів антикризового управління та економічної безпеки. Також необхідно визначити об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є сучасна методологія впровадження дьюдилежанс в діагностиці стану підприємства. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти застосування дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану в антикризовому управлінні та економічній безпеці.

Аналіз стану питання. Теоретичні та практичні питання сучасних підходів в діагностиці фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні і

економічній безпеці знайшли відображення в роботах В. Василенко, Т. Гринько, В. Кравченко, М. Макарова, С. Мних, Л. Лігоненко, С. Покропивний, О. Терещенко, А. Череп, З. Юринець та ін. Вклад у дослідження діагностики фінансового стану із врахуванням аспектів антикризового управління та економічної безпеки внесли відомі закордонні вчені-економісти: П. Друкер, О. Остервальдера, Р. Садлер, Ф. Котлер, Дж.Ліндера, К. Маркідес, М. Хаммер та низка інших.

Існуючі методи розв'язання задачі. Методи дослідження: для досягнення поставленої мети та вирішення поставлених завдань були використовані такі методи дослідження: аналіз наукової літератури; аналіз статистичних даних системний аналіз; порівняльний аналіз; метод експертних оцінок; моделювання. Аналіз наукової літератури з питання застосування сучасної методології дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні та економічній безпеці дозволяє вивчити теоретичні та практичні аспекти застосування дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану підприємств, оцінити можливості та перспективи використання дьюдилежанс в антикризовому управлінні та економічній безпеці, визначити актуальні проблеми та напрямки подальших досліджень.

Мета роботи. Головною метою є дослідження історії розвитку та впровадження дьюдилежанс при діагностиці фінансового стану в антикризовому управлінні та економічній безпеці підприємства.

Постановка задачі. Проаналізувати та дослідити застосування сучасної методології дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні та економічній безпеці. Розглянути можливості застосування дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану українських підприємств із врахуванням компонентів антикризового управління та економічної безпеки. Проаналізувати історичний підхід виникнення концепції дьюдилежанс в різних бізнес-моделях США, ЄС, країнах сходу та Латинської Америки.

Результати дослідження. Для аналізу методології дьюдилежанс, як важливого інструмента діагностики стану підприємства в антикризовому управлінні та економічній безпеці необхідно подивитись історичні витоки його виникнення, а саме еволюцію дьюдилежанс з точки зору розвитку концепції дьюдилежанс, різновидів дьюдилежанс та їх особливостей, міжнародного досвіду застосування дьюдилежанс. Дьюдилежанс в діагностиці фінансового стану передбачає опанування аналітичного інструментарію з теоретичних основ дьюдилежанс в діагностиці; методології та методів проведення дьюдилежанс; інформаційного забезпечення дьюдилежанс. Дьюдилежанс в антикризовому управлінні аналізує роль дьюдилежанс в прогнозуванні та запобіганні кризам; використання дьюдилежанс для розробки антикризових заходів; оцінці ефективності антикризового управління з використанням дьюдилежанс. Дьюдилежанс в економічній безпеці розглядає захист економічних інтересів підприємства за допомогою дьюдилежанс; виявлення та оцінку

економічних ризиків; розробку та впровадження систем економічної безпеки.

Історія виникнення поняття "due diligence" (належна перевірка) має свої корені в середині 20-го століття, хоча самі принципи та практики ретельної перевірки сягають ще глибше в історію. Поняття стало визнаним та широко поширеним у сфері права, бізнесу та фінансів, особливо у контексті злиттів та поглинань, інвестицій, та інших бізнес-транзакцій. Одним з ключових моментів в історії формування концепції "due diligence" було прийняття Закону США про цінні папери 1933 року (Securities Act of 1933) та Закону про біржу цінних паперів 1934 року (Securities Exchange Act of 1934). Ці закони були розроблені відповідно на Велику депресію, щоб захистити інвесторів від обману та недобросовісних практик на ринку цінних паперів. Вони вперше ввели вимоги до ретельної перевірки (due diligence) для випуску та продажу цінних паперів, встановлюючи стандарти відповідальності для емітентів та брокерів. Спочатку "due diligence" стосувалася переважно юридичної перевірки з метою забезпечення відповідності законодавчим вимогам при випуску цінних паперів. Проте з часом поняття розширилося та почало включати широкий спектр досліджень і аналізу, які здійснюються при злиттях і поглинаннях, приватних інвестиціях, партнерствах та інших формах бізнес-угод. Важливим аспектом розвитку поняття "due diligence" стало його прийняття на міжнародному рівні. З глобалізацією економіки та міжнародних інвестицій, належна перевірка стала стандартною практикою для оцінки ризиків і можливостей у транскордонних угодах. Історія започаткування концепції "due diligence" (належної перевірки) в Європі тісно пов'язана із розвитком міжнародного бізнесу та інвестиційної діяльності, а також з гармонізацією європейського законодавства у сфері корпоративного управління та фінансових ризиків. На відміну від США, де поняття "due diligence" було закріплено на законодавчому рівні відносно (1930-ті роки) через прийняття Закону про цінні папери 1933 року та Закону про біржу цінних паперів 1934 року, в Європі розвиток цієї концепції проходив поступово і був зумовлений іншими чинниками. Європейський ринок, з його різноманітністю юрисдикцій та законодавчих систем, почав активно впроваджувати практику належної перевірки в контексті злиттів та поглинань, транскордонних інвестицій та корпоративного управління протягом другої половини 20-го століття. Особливий імпульс для цього дали процеси європейської інтеграції та створення Європейського Союзу, які вимагали більшої уніфікації стандартів управління та інвестиційної діяльності. З часом Європейський Союз прийняв низку директив та регуляцій, спрямованих на забезпечення прозорості та захисту інвесторів, що стимулювало застосування процедур належної перевірки. Це включало регулювання щодо корпоративного управління, фінансової звітності, захисту акціонерів, та боротьби з відмиванням грошей. Європейські компанії та інвестори також почали активно застосовувати міжнародні стандарти due diligence, включаючи ті, що розроблені Організацією економічного співробітництва

та розвитку (ОЕСР) та іншими міжнародними організаціями, для підвищення ефективності та безпеки транскордонних інвестицій. В Азії, як і в багатьох інших регіонах світу, концепція "due diligence" або належної перевірки розвивалася паралельно з глобалізацією економіки та інтеграцією регіональних ринків у світову фінансову систему. Проте, важливо відзначити, що розвиток практик due diligence в Азії мав свої унікальні аспекти, зумовлені місцевими культурними, економічними та юридичними особливостями. Одним із ключових драйверів прийняття практик due diligence в Азії стали економічний розвиток і бум, який спостерігався в регіоні з кінця 20-го століття, а також фінансові кризи, які викрили необхідність більш ретельного аналізу ризиків при здійсненні інвестицій та угод. Азійська фінансова криза 1997 року, яка почалася з обвалу валют у Таїланді та швидко поширилася на інші азійські країни, стала важливим уроком для багатьох учасників ринку про важливість ретельного аналізу фінансового стану та зовнішніх зобов'язань. У відповідь на кризи та зростаючу інтеграцію з глобальним ринком, багато азійських країн почали впроваджувати регуляторні реформи, спрямовані на підвищення прозорості корпоративного управління та захисту інвесторів. Це включало прийняття законодавства, яке вимагало проведення due diligence при проведенні злиттів, поглинань, випуску цінних паперів та інших фінансових операцій. Китай, як одна з провідних економік регіону, почав активно інтегрувати міжнародні стандарти due diligence у свою корпоративну практику в рамках процесу "відкриття" своєї економіки з 1980-х років. Особливий імпульс було дано з прийняттям Китаєм Закону про корпорації в 1993 році та його подальшими оновленнями, які забезпечили правову основу для корпоративного управління та вимог до проведення належної фінансової, юридичної та екологічної перевірки при проведенні бізнес-операцій. Інтеграція азійських країн у міжнародні економічні структури, такі як Всесвітня торгова організація (ВТО), також відіграла важливу роль у прийнятті стандартів due diligence, оскільки це вимагало відповідності до міжнародних норм та практик у сфері торгівлі та інвестицій. Таким чином, започаткування та розвиток практик належної перевірки в Азії були відповіддю на економічний розвиток, фінансові кризи та глобалізаційні процеси, які вимагали більшої стандартизації бізнес-процесів та захисту інвесторів. З часом ці практики стали інтегральною частиною корпоративного управління та фінансових операцій в азійських країнах, сприяючи їхній інтеграції у світову економіку. На Близькому Сході, як і в інших частинах світу, концепція "due diligence" або належної перевірки розвивалася в контексті зростання економічної інтеграції, міжнародних інвестицій та потреби у забезпеченні прозорості та відповідальності в бізнес-операціях. Регіон, багатий на енергетичні ресурси та з давньою торговельною історією, стикався з необхідністю адаптації до глобальних стандартів корпоративного управління та інвестиційної діяльності, особливо в контексті залучення іноземних інвестицій та розширення міжнародної торгівлі. В останні десятиліття багато країн Близького Сходу почали

проводити економічні реформи, спрямовані на диверсифікацію економіки, зменшення залежності від нафтового сектору та приваблення іноземних інвестицій. Ці реформи часто включали прийняття або оновлення законодавства, що регулює іноземні інвестиції, корпоративне управління та захист прав інвесторів, встановлюючи при цьому вимоги до проведення належної перевірки. Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) можуть слугувати прикладом країни на Близькому Сході, яка активно працювала над створенням сприятливого інвестиційного клімату, в тому числі через розвиток практик належної перевірки. ОАЕ прийняли ряд законів та регуляцій, спрямованих на заохочення іноземного інвестування, зокрема в Дубаї та Абу-Дабі, де було створено вільні економічні зони з особливими регулятивними режимами.

Зусилля ОАЕ зосереджені не тільки на привабленні інвестицій, але й на забезпеченні прозорості, боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванні тероризму. Це спонукало до розвитку і впровадження більш суворих стандартів due diligence, особливо в фінансовому секторі та при роботі з міжнародними партнерами. Регіон також відгукнувся на міжнародні ініціативи та стандарти, такі як рекомендації Групи дій з фінансових заходів проти відмивання грошей (FATF), що вимагали від країн-учасниць впровадження ефективних процедур ідентифікації клієнтів та моніторингу їхніх транзакцій, що є ключовим елементом процесу належної перевірки.

Історія започаткування та розвитку практик належної перевірки на Близькому Сході відображає зусилля регіону з адаптації до глобальних економічних тенденцій, прагнення до залучення іноземних інвестицій та необхідності відповідати міжнародним стандартам у сфері корпоративного управління та фінансової прозорості. Впровадження практик due diligence у цьому контексті є ключовим елементом для забезпечення стабільного та безпечного інвестиційного середовища.

Латинська Америка, з її різноманітністю країн та економічних систем, підійшла до концепції "due diligence" або належної перевірки через потребу в залученні іноземних інвестицій та інтеграції в глобальну економіку. Подібно до інших регіонів, процеси започаткування та розвитку належної перевірки в регіоні були зумовлені економічними перетвореннями, міжнародними стандартами, а також внутрішніми реформами, спрямованими на підвищення прозорості та боротьбу з корупцією. В 1980-х і 1990-х роках багато країн Латинської Америки провели значні економічні реформи, які включали лібералізацію торгівлі, приватизацію державних підприємств та залучення іноземних інвестицій. Ці зміни створили потребу в належній перевірці для оцінки ризиків та можливостей, пов'язаних з інвестиціями та корпоративними угодами. Бразилія, як одна з найбільших економік регіону, може служити прикладом розвитку практик належної перевірки в Латинській Америці. У відповідь на міжнародні вимоги, а також на внутрішні виклики, такі як корупція та неефективність корпоративного управління, Бразилія прийняла ряд законів та регуляцій, що зміцнили правову базу для належної перевірки. Одним з ключових моментів стало

прийняття Закону про чисті компанії (Lei da Empresa Limpa) у 2014 році, який запровадив відповідальність юридичних осіб за акти корупції та змусив компанії впроваджувати програми комплаєнсу та проводити належну перевірку своїх партнерів та операцій. Країни Латинської Америки також активно інтегрували міжнародні стандарти та практики належної перевірки, особливо в контексті боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Участь у міжнародних ініціативах, таких як Група дій з фінансових заходів проти відмивання грошей (FATF), сприяла підвищенню стандартів прозорості та відповідальності. Історія започаткування та розвитку практик належної перевірки в Латинській Америці відображає зусилля регіону з адаптації до глобальних економічних викликів, вимог до прозорості та відповідального управління. Ці зміни були зумовлені як внутрішніми реформами, так і міжнародним тиском, що в кінцевому підсумку сприяло створенню більш стабільного та привабливого інвестиційного клімату в регіоні.

Історія започаткування та розвитку практик належної перевірки (due diligence) в Україні тісно пов'язана з переходом країни до ринкової економіки на початку 1990-х років. Цей період характеризувався значними змінами в економічному та правовому ландшафті України, що створило потребу в імплементації нових бізнес-практик, включаючи належну перевірку, для забезпечення безпеки інвестицій та ведення бізнесу. У 1990-х роках Україна розпочала процес приватизації державних підприємств та введення механізмів ринкової економіки, що вимагало від місцевих та іноземних інвесторів проведення ретельної перевірки потенційних інвестиційних проектів та партнерів. Незважаючи на складності трансформаційного періоду поступово формувалася система правової та економічної безпеки бізнесу. З розвитком українського законодавства та інтеграційними процесами з Європейським Союзом, особливо після Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2014 року, Україна значно посилила нормативну базу у сфері корпоративного управління, захисту прав інвесторів, а також боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Ці зміни сприяли зростанню ролі належної перевірки в бізнес-процесах. Україна також активно працювала над імплементацією міжнародних стандартів due diligence, особливо у сфері банківської діяльності, страхування, фінансових послуг, та ринку нерухомості. Зусилля країни у цьому напрямку були частково мотивовані прагненням покращити інвестиційний клімат та забезпечити відповідність до вимог Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Висновки. В результаті дослідження було зроблено узагальнення та систематизація знань про застосування дьюдילהанс в діагностиці фінансового стану

підприємств; розроблено методичні рекомендації щодо використання дьюдילהанс в антикризовому управлінні та економічній безпеці; визначено перспективні напрямків дослідження та розвитку методології дьюдילהанс. Сьогодні "due diligence" є неодмінною частиною майже будь-якої значної бізнес-транзакції. Вона дозволяє інвесторам і компаніям зробити обґрунтовані рішення на основі глибокого аналізу фінансових показників, юридичного статусу, операційної ефективності, та інших критичних аспектів цільової компанії або проекту. Цей процес включає в себе оцінку потенційних ризиків та виявлення факторів, які можуть вплинути на успішність угоди або інвестиції. Аналіз наукової літератури з питання застосування сучасної методології дьюдילהанс в діагностиці фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні та економічній безпеці є актуальним та перспективним дослідницьким напрямком. Таким чином, досліджено виникнення та розвиток поняття "due diligence" з відображенням його еволюції від простої юридичної вимоги до комплексного процесу, що охоплює всі аспекти діяльності компанії, з метою мінімізації ризиків та забезпечення успішності бізнес-операцій.

Список літератури

1. Ardichvili A. A theory of entrepreneurial opportunity identification and development / A. Ardichvili, R. Cardozo, S. Ray // Journal of Business venturing. – 2003. – No. 18(1) P. 105–123.
2. The Complete Corporate Coaching Toolkit/ Editor Clarc: Reprint edition (January 25, 2021) 278 p.
3. Creative Economy Industries [Electronic resource] – Access mode : http://unctad.org/Sections/press/docs/FLYER_Creative EconomyIndustries_en, free. – (date of application 08.02.2024). – Screen name
4. The Lean Startup URL : <http://businessmodelnavigator.com/> <https://theleanstartup.com/> [Електронний ресурс]
5. The Innovator's Dilemma HarperBusiness; Reprint edition (October 4, 2011). 336 p.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: [Електронний ресурс] <http://www.mof.gov.ua/>

References (transliterated)

1. Ardichvili A. A theory of entrepreneurial opportunity identification and development / A. Ardichvili, R. Cardozo, S. Ray // Journal of Business venturing. – 2003. – No. 18(1) pp. 105–123.
2. The Complete Corporate Coaching Toolkit/ Editor Clarc: Reprint edition (January 25, 2021) 278 p.
3. Creative Economy Industries [Electronic resource] – Access mode : http://unctad.org/Sections/press/docs/FLYER_Creative EconomyIndustries_en, free. – (date of application 08.02.2024). – Screen name
4. The Lean Startup URL : <http://businessmodelnavigator.com/> <https://theleanstartup.com/> [Електронний ресурс]
5. The Innovator's Dilemma HarperBusiness; Reprint edition (October 4, 2011). 336 p.
6. Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy. URL: [Elektroni resurs] <http://www.mof.gov.ua/>

Надійшла (received) 16.12.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Юр'єва Ірина Анатоліївна (Yuryeva Irina) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8159-7763>; Iryna.Yurieva@khpi.edu.ua